

Broedvogelinventarisatie

Vormersbos – Wijchen

2006

Hans Hollander

ir. Hans Hollander
Oudelaan 2005
6605 SC Wijchen
024 – 64 125 64
pubben01@planet.nl

Inhoud

INHOUD	3
1 INLEIDING	4
2 HET VORMERSBOS IN WIJCHEN	5
2.1 LIGGING.....	5
2.2 BOSTYPE EN TERREINGEBRUIK	6
2.3 BELEID EN BEHEER	8
3 METHODE	9
3.1 BROEDVOGELINVENTARISATIE 2006	9
3.2 OVERIGE VOGELWAARNEMINGEN 2003-2006.....	9
3.3 VLEERMUISWAARNEMINGEN 2003 - 2006	9
3.4 OVERIGE WAARNEMINGEN 2003-2006	9
4 RESULTATEN	10
4.1 BROEDVOGELINVENTARISATIE 2006	10
4.2 VOGELWAARNEMINGEN 2003-2006	11
4.3 SOORTBESPREKING	12
4.4 VLEERMUISWAARNEMINGEN 2003-2006.....	15
4.5 OVERIGE WAARNEMINGEN 2003-2006	16
5 DISCUSSIE, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	17
5.1 DISCUSSIE.....	17
5.2 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	18
LITERATUUR	20

1 Inleiding

Doelstelling

De doelstelling van de inventarisatie is inzicht te krijgen in het voorkomen van vogels en vleermuizen in en om het Vormersbos in Wijchen-Zuid. Als bewoner van de Oudelaan is het Vormersbos vrijwel mijn 'achtertuin'. Als ik m'n hoofd uit het raam steek, 'hoor' ik het bos, de vogels in het bijzonder. Hoe klein het ook is, er gaat vrijwel geen week voorbij of ik doorkruis het bos te voet of per fiets.

Van de wijkbeheerder van de gemeente Wijchen, Jan Jansen, ontving ik in 2003 een concept-beheersvisie voor het Vormersbos. In het rapport is een soortenlijst opgenomen van vogels en planten, op grond van een inventarisatie in 1998. In de 3 jaar dat ik in Wijchen woon, heb ik al veel meer in het bos ontdekt. Wellicht vormt deze inventarisatie een goede aanvulling op de kennis van het Vormersbos. De inventarisatie kan tevens gebruikt worden ten behoeve van een evaluatie van het gevoerde beheer.

Uitvoering

De broedvogelinventarisatie is uitgevoerd van februari t/m mei 2006 in 4 inventarisatieronden. Het was de bedoeling tenminste 6 rondes te lopen, maar vanwege een heupblessure heb ik het na deze 4 rondes voortijdig moeten opgeven.

Van Pieter Hermens van Natuur en Milieu Wijchen zijn gegevens ontvangen van waarnemingen in 1996 en 1998, waarvoor dank.

Naast vogelwaarnemingen zijn in het Vormersbos vleermuis- en andere waarnemingen gedaan die apart zijn beschreven in de paragrafen 4.4 en 4.5.

Begin 2007 zijn de verzamelde gegevens uitgewerkt en in dit verslag verwerkt.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is een beschrijving gemaakt van het terrein en in hoofdstuk 3 van de gebruikte methode. Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten van de broedvogelinventarisatie en de overige in 2006 verzamelde gegevens. Deze worden tevens vergeleken met beschikbare gegevens uit eerdere jaren. Hoofdstuk 5 geeft enkele aanbevelingen voor het beheer.

2 Het Vormersbos in Wijchen

2.1 Ligging

Het Vormersbos is gelegen in Wijchen-Zuid (voorpagina). De oppervlakte is ongeveer 6 ha. Het bos is gedeeltelijk omsloten door de woonwijken Sluiskamp, Oudelaan en Abersland. Aan de zuidzijde grenst het Vormersbos aan de Vormerseweg, welke de grens vormt met het agrarisch buitengebied. Figuur 1 geeft de ligging van het onderzoeksgebied weer in Wijchen-Zuid.

Figuur 1. Ligging Vormersbos in Wijchen (Google Maps).

Het Vormersbos staat al tenminste 150 jaar als bos op de kaart. In de Grote Historische Atlas van Nederland, deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857 (Wolters Noordhoff Atlasproducties, 1990) is vrijwel dezelfde bosvorm te zien tussen het Wijchens Meer en de Vormerseweg. Het bos was toen wel groter; langs de Vormerseweg liep het bos in westelijke richting nog circa 150 m door (smalle strook) en ook ten noorden van het huidige oost-west fietspad nog circa 500 m tot aan het toenmalige gehucht Vormer, waar de herenboerderij ten noorden van de tennisbaan waarschijnlijk deel van uitmaakte. De oppervlakte was toen circa 7,5 ha.

Rond het Vormersbos waren rond 1850 nog enkele kleinere bospercelen aanwezig, waarvan restanten aanwezig zijn langs de zuidzijde van het Wijchens Meer.

Voorheen was het Vormersbos omringd door agrarisch land. De woonwijken rondom het Vormersbos zijn vanaf circa 1985 aangelegd.

2.2 Bostype en terreingebruik

Bostype

De landschappelijke waarde van het bos wordt bepaald door het voorkomen van oud voormalig hakhout. Een groot deel van deze hakhoutopstanden bestaat uit eiken, aangevuld met essen. Een gedeelte van het bos heeft een hoge landschappelijke waarde door het voorkomen van oude zoete kersen. De eikenlaan die het bos van oost naar west doorsnijdt is relatief nog jong, maar toch beeldbepalend. De landschappelijke waarde van het bos is beperkt door de huidige ligging tussen de woonwijken. Globaal bestaat het terrein uit vier delen (figuur 2) (Nieuwland Advies, 1998):

1. struweelbos; dit voormalig populierenbos is aangeplant in 1955. Halverwege de jaren negentig zijn de populieren geveld. Nu staan er vooral tamme kastanjes en daarnaast zomereik en gewone es. In de struiklaag zoete kers, Amerikaanse vogelkers en ruwe berk. Er is verruiging opgetreden door braam, brandnetel en haagwinde. De verticale structuurvariatie is goed door de grote variatie aan struiken en bomen. In de kruidlaag plaatselijk hop, knopig helmkruid en bosandoorn.
2. verrijkt eiken hakhoutbos; hakhout bestaande uit verschillende boomsoorten, voornamelijk zomereik. Ook zijn er geconcentreerde plekken met Amerikaanse eik (noord), ruwe berk (west) en gewone es (langs de randen van het bos). De struiklaag bestaat uit wilde lijsterbes, Amerikaanse vogelkers en gewone vlier. De structuurvariatie is redelijk. Door spontane opslag van Amerikaanse vogelkers is er afwisseling van open en dichte delen. De kruidlaag bestaat voornamelijk uit braam, met aan de randen look zonder look, akkerkool, kleefkruid en rankende helmbloem.
3. eikenbos; vrij eenvormig van opbouw. Er is weinig structuurvariatie, vanwege de gelijke ouderdom van de beplanting. Hier staat met name zomereik en af en toe tamme kastanje, met in de struiklaag sporadisch meidoorn, gewone vlier, kornoelje en els. Verder veel braam en in de randen wilde kamperfoelie, groot springzaad, wilgenroosje, akkerkool en kleefkruid.
4. zoete kersenbos; zoete kers, zwarte els en zomereik. In de struiklaag voornamelijk gewone vlier en meidoorn. In de kruidlaag voornamelijk braam en daarnaast kroppaar, akkerkool, kleefkruid en groot springzaad. De structuurvariatie is goed.

De overgang van het bos naar de omliggende bebouwing is abrupt.

Het bodemtype in het Vormersbos is rivierklei (zware zavel). De grondwaterstand is V/VI (vrij droog); gemiddeld 's winters 40-80 cm beneden maaiveld en in de zomer meer dan 120 m beneden maaiveld. In het bos komen op meerdere plaatsen oude greppels voor die vrijwel altijd droog staan. In het bos zijn rabbatten aanwezig, die wijzen op een hogere grondwaterstand in het verleden (Nieuwland Advies, 1998).

Figuur 2 geeft een overzicht van het Vormersbos en het gehanteerde onderzoeksgebied. De kaart is afkomstig uit het beheerplan (Nieuwland Advies, 1998).

Figuur 2. Overzicht terrein met de onderscheiden delen.

Terreingebruik en recreatie

De eikenlaan met geasfalteerd fietspad vormt een doorgaande route voor wandelaars en fietsers, maar ook voor brommers (ook al mogen die hier niet rijden). Tussen het zoete kersenbos en het eikenbos ligt ook een geasfalteerd fietspad als verbinding tussen de eikenlaan en de Vormerseweg. De driehoek tussen het struweelbos en het verrijkt eikenbos is een omheinde hondenuitlaatplaats.

Daarnaast is er extensieve dagrecreatie: naast fietsers zijn er wandelaars (met honden), ruiters en joggers op vrijwel alle paden. Kinderen van basisschool de Boskriek die tegen het bos aan ligt, spelen veelvuldig in het bos, met name in het struweelbos en het verrijkt eikenbos. In het westelijke deel van het struweelbos ligt een 'poepvrije' speeltuin.

In het struweelbos is in 2005 een educatieve route uitgezet (het 'Kriekepad'), gebruikt door diverse scholen in Wijchen (via een leskist van natuureducatiecentrum het Dijkmagazijn in Beuningen). In het oostelijk deel van het struweelbos bevindt zich een 's zomers frequent gebruikte hangplek. De avondvierdaagse van Wijchen doorkruist het Vormersbos.

Over de Vormerseweg is beperkt autoverkeer mogelijk van en naar een kleine manege (t/m eind 2006, de manege is toen gesloten). Ter hoogte van manege bevindt zich een sluis, die niet door auto's kan worden gepasseerd. Over de Vormerseweg rijden wel veel fietsers en bromfietzers.

2.3 *Beleid en beheer*

In 1985 is een ontwikkelingsplan voor het Vormersbos opgesteld (Oranjewoud, 1985). In de daarop volgende periode zijn er met name op gebied van ecologie nieuwe inzichten gekomen met betrekking tot de ontwikkeling van het groen in de gemeente Wijchen. In 1994 is door de gemeente een groenstructuurplan opgesteld, wat in 1995 door de gemeenteraad is vastgesteld. Het realiseren van een (stedelijk) ecologische hoofdstructuur vormt een zeer belangrijk onderdeel van het groenstructuurplan. Deze ecologische structuur bestaat uit kerngebieden, verbindingzones (corridors) en 'stapstenen' (stepping-stones). Het Vormersbos is aangewezen als (stedelijk) kerngebied binnen de ecologische hoofdstructuur van de gemeente Wijchen. Tussen het Vormersbos en de Balgoijse Wetering moet een verbindingzone tot stand komen, die uitwisseling van soorten mogelijk maakt.

In 1998 is een beheervisie voor het Vormerbos opgesteld (Nieuwland Advies, 1998).

Doelstellingen van deze visie zijn:

- versterking ecologische betekenis, met name habitatfuncties;
- ontwikkeling en versterking van een structuur- en soortenrijk bos;
- ecologische verbinding met natuurgebied Balgoijse Wetering;
- recreatief gebruik van het Vormersbos;
- communicatie met betrokkenen / bewoners;
- behoud landschappelijke waarde.

3 Methode

3.1 Broedvogelinventarisatie 2006

De inventarisatie is uitgevoerd volgens de SOVON-methode (Van Dijk, 2004). Er zijn 4 inventarisatieronden gehouden. Tabel 1 geeft een overzicht van data, tijden, temperatuur en weertype.

Nr	Datum	Start	Eind	Temp	Weer
1	22-02	10.00	11.00	2'	Bewolkt, later lichte regen.
2	23-03	5.40	6.35	-2'	Onbewolkt, later bewolkt. Droog.
3	10-04	6.10	7.05	3'	Onbewolkt, later bewolkt. Droog.
4	04-05	5.35	6.40	16'	Licht bewolkt. Droog.

Tabel 1. Overzicht inventarisatie: data, start- en eindtijd, temperatuur en weertype.

De terreinbezoeken zijn steeds gehouden bij gunstig inventarisatieweer (droog). De start van de bezoeken 2 t/m 4 lag in principe een half uur voor zonsopgang. Tussen de bezoekennummers 2 en 3 werd de zomertijd ingesteld. De bezoeken duurden meestal circa een uur.

De inventarisatie is uitgevoerd aan de hand van een vaste route, met steeds een verschillend startpunt. Dit zorgt er voor dat soorten die iets vroeger/later met hun zang beginnen op andere plekken ook kunnen worden gesignaleerd. De route is uitgezet aan de hand van een maximale gehoorafstand van 25-50 m. Waar nodig zijn korte insteken gemaakt.

De waarnemingen zijn vastgelegd op rondekaarten. Na afloop van de inventarisatie zijn de waarnemingen overgezet op soortkaarten. Aan de hand van een clustering is het aantal territoria per soort bepaald.

3.2 Overige vogelwaarnemingen 2003-2006

Gedurende de periode 2003-2006 is een groot aantal vogelwaarnemingen genoteerd. Dit betreft waarnemingen in en om het Vormersbos. Overvliegende vogels, zonder binding met het bos, zijn niet opgenomen. Tevens zijn waarnemingen rondom de Boskriek genoteerd en in/langs de Oudelaan. De waarnemingen zijn samengevat in een tabel en vervolgens per soort besproken.

3.3 Vleermuiswaarnemingen 2003 - 2006

Er zijn in 2006 drie avondbezoeken gebracht aan het Vormersbos met een QMC-mini-batdetector. De waarnemingen zijn genoteerd en enkele keren opgetekend op kaart. Ook zijn enkele vleermuiswaarnemingen van eerdere jaren opgenomen.

3.4 Overige waarnemingen 2003-2006

Waarnemingen van overige dieren en planten in en om het Vormersbos zijn in de periode 2003-2006 genoteerd. Deze worden ook kort besproken en vergeleken met de bekende gegevens zoals opgenomen in Nieuwland Advies (1998).

4 Resultaten

4.1 Broedvogelinventarisatie 2006

In totaal zijn tijdens de 4 inventarisatieronden 19 vogelsoorten in het Vormersbos waargenomen en 3 erbuiten. Op basis van de clustering van waarnemingen (SOVON-methode) zijn territoria vastgesteld van 18 soorten.

Tabel 2 geeft hiervan een overzicht van de waarnemingen per soort per ronde en het totaal aantal waarnemingen per soort. Gearceerd zijn de rondes cq. waarnemingen buiten de datumgrenzen, welke niet meetellen bij de clustering van territoria. Vervolgens is het aantal vastgestelde territoria per soort opgenomen en de dichtheid (aantal/ha), uitgaande van een oppervlakte van het Vormersbos van 6 ha.

De territoriumkaarten van alle vastgestelde soorten zijn opgenomen in bijlage 1.

Soort	Waarnemingen					Territoria	Dichtheid (aantal / ha)
	Ronde	22-02	23-03	10-04	04-05		
Boomklever	1				1	1	0,17
Boomkruiper			2		2	1	0,17
Ekster	5	7	11		23	6	1,00
Fazant		1		1	2	0	0
Glanskop	2		1		3	1	0,17
Groene specht		1	1	1	3	1	0,17
Grote bonte specht	3	2	2	1	8	2	0,33
Heggenmus	6	3	1		10	4	0,67
Houtduif	38	13	43	17	111	14	2,33
Huisbus	1	1	1	1	4	2	0,33
Kneu	2				2	0	0
Koolmees	27	11	15	10	63	14	2,33
Merel	10	13	22	22	67	20	3,33
Pimpelmees	8	1	11	6	26	7	1,17
Roodborst	5	17	5	5	32	5	0,83
Staartmees	3			1	4	1?	0,17
Tjiftjaf			3	9	12	9	1,50
Tuinfluit			1	1	2	1	0,17
Vink	2	1	3	5	11	5	0,83
Winterkoning	4	11	12	13	40	14	2,33
Zanglijster		3	1	3	7	3	0,50
Zwartkop				9	9	9	1,50
Totaal	117	85	135	105	442	120	20

Tabel 2. Aantal waarnemingen en vastgestelde territoria per soort.

Gezien het voortijdig afbreken van de inventarisatie zijn waarnemingen en daarmee mogelijk territoria gemist, met name van fitis, tjiftjaf, tuinfluit en zwartkop.

Onder de aangetroffen broedvogels is één rode lijst soort: de groene specht.

4.2 Vogelwaarnemingen 2003-2006

Van Pieter Hermens (Natuur en Milieu Wijchen) zijn waarnemingen ontvangen uit 1996 en 1998. Op 2 juni 1996 zijn door hem 19 vogelsoorten in het bos waargenomen, waarbij hij aantekent dat het waarschijnlijk allemaal broedvogels zijn. Dit met uitzondering van de spreeuw die waarschijnlijk in een woonwijk broedt. Van de grote bonte specht is een waarneming genoteerd van een paartje bij hun hol met jongen. In 1998 heeft hij het bos twee maal bezocht in het kader van het atlasproject. Dit was op 19 april en 30 mei, waarbij binnen 5 minuten alle aanwezige broedvogelsoorten op zicht- en hoorafstand zijn genoteerd. Hierbij kwam hij op 12 soorten.

In de beheersvisie Vormersbos (Nieuwland Advies, 1998) zijn 13 vogelsoorten opgegeven welke in het Vormersbos zijn waargenomen tijdens een bezoek in juni 1998. De meeste vogels zijn aangetroffen in het struweelbos.

Van februari 2003 t/m 2005 heb ik 25 vogelsoorten in of in de directe omgeving van het bos waargenomen. Bij de broedvogelinventarisatie in 2006 kwam ik op een totaal van 20 broedvogelsoorten (met in totaal 120 territoria). In totaal heb ik in 2006 35 vogelsoorten in of in de directe omgeving van het bos waargenomen (dit exclusief overvliegende vogels zonder binding aan het bos). Tabel 3 geeft een totaaloverzicht van bekende waarnemingen.

Soort	Pieter Hermens		Nieuwland Advies 1998	Eigen waarnemingen 2003-2005	2006 splitsing broedvogel (inv.) en overige waarnemingen	
	1996	1998			broedvogel	overige
Boomklever				x	x	x
Boomkruiper	x	x	1-2	x	x	x
Bosuil				x		
Ekster		x	1	x	x	x
Fazant						x
Fitis	x	x	1	x		
Gaai	x			x		x
Glanskop					x	x
Goudvink						x
Groene specht				x	x	x
Grote bonte specht	x	x	1	x	x	x
Grote lijster				x		x
Havik				x		x
Heggenmus	x		1		x	x
Houtduif	x	x	> 3	x	x	x
Huisemus					x	x
Kauw				x		x
Kneu						x
Koekoek	x			x		x
Koolmees	x		2	x	x	x
Matkop				x		x
Merel	x	x	> 10	x	x	x

Pimpelmees	x	x		x	x	x
Putter						x
Roodborst	x	x	> 3	x	x	x
Sijs						x
Spreeuw	x	x				x
Staartmees	x			x	x	x
Tjiftjaf	x	x	3 – 5	x	x	x
Tuinfluitier	x			x	x	x
Turkse tortel						x
Vink	x		> 3	x	x	x
Winterkoning	x			x	x	x
Zanglijster	x		1	x	x	x
Zwarte kraai		x		x		x
Zwartkop	x	x	1		x	x
Aantal	19	12	13	25	20	35

Tabel 3. Vogelwaarnemingen in het Vormersbos in 1996 en 1998 (Pieter Hermens), 1998 (Nieuwland Advies, 1998), 2003-2005 (eigen waarnemingen) en 2006 (deze inventarisatie plus aanvullende eigen waarnemingen).

4.3 Soortbespreking

In totaal zijn 36 vogelsoorten in of in de directe omgeving van het bos waargenomen. Hieronder vindt een korte soortbespreking plaats.

Boomklever

Zekere broedvogel, 1 territorium in 2006 in het oostelijk deel van de eikenlaan (verrijkt eikenbos). Overige waarnemingen: 15 mei 2005 (1 exemplaar) en 4 mei 2006 (2 exemplaren), steeds langs de eikenlaan.

Boomkruiper

Zekere broedvogel, 1 territorium in 2006 in het oostelijk deel van de eikenlaan (verrijkt eikenbos). Overige waarnemingen: 3 juni 2004 (1 exemplaar) aan het einde van de eikenlaan t.h.v. de Westerdreef; 8 april 2006 (1 exemplaar) vliegend over het schoolplein van de Boskriek richting de rotonde; 30 april (1 exemplaar) langs de eikenlaan ten zuiden van de 'poepvrije' speeltuin.

Bosuil

Op 1 en 2 februari 2005 roepend gedurende 2 nachten. Gezien deze waarnemingen binnen de datumgrenzen zou er sprake kunnen zijn geweest van een territorium. In het Vormersbos zijn echter geen geschikte broedmogelijkheden aanwezig (grote holten in oude bomen). Eveneens in november 2005 roepend gedurende 1 nacht. In 2006 is de bosuil niet gehoord.

Ekster

Zekere broedvogel, 6 territoria (nesten) in 2006. De eerste waarneming van eksters op het nest waren er op 7 januari 2006. In het winterhalfjaar overnachten grotere groepen eksters in het bos (bijv. 12 februari 2006 tenminste 10 exemplaren).

Fazant

Twee waarnemingen tijdens de inventarisatie in 2006; 1x gehoord ten zuiden van het Vormersbos op de akker bij de manege en 1x gehoord in het meest zuidwestelijke puntje van het bos. Fazanten broeden rond de manege, waarschijnlijk in de ecologische verbindingszone. De tweede waarneming betrof waarschijnlijk een op de akker foeragerend exemplaar dat dekking zocht als gevolg van verstoring. Het is niet waarschijnlijk dat de soort in het Vormersbos broedt.

Fitis

Waarschijnlijke broedvogel, in 2006 echter niet tijdens de broedvogelkartering waargenomen vanwege voortijdige stop. Overigens in alle voorgaande jaren 's zomers zingend waargenomen (enkele exemplaren).

Gaai

Mogelijke broedvogel, in 2006 echter niet tijdens de broedvogelkartering waargenomen. Wel zijn er waarnemingen gedaan in voorgaande jaren en uit januari, februari, maart en oktober 2006.

Glanskop

Zekere broedvogel, 1 territorium in 2006 in het zuidoostelijk deel (zoete kersenbos). Overige waarnemingen: 25 februari 2006 in het zelfde deel; 24 januari 2007 idem.

Goudvink

Eén waarneming op 28 januari 2006 in het zuidoostelijk deel (zoete kersenbos), zingend. Geen broedvogel.

Groene specht

Zekere broedvogel, 1 territorium in 2006 in het oostelijk deel van het Vormersbos. Overige waarnemingen: voorjaar 2003, 18 juli 2003, 16 maart 2005, 15 mei 2005, 30 april 2006 en 24 januari 2007.

Grote bonte specht

Zekere broedvogel, 2 territoria in 2006 in het eikenbos (waarin veel dood hout is te vinden). Door Pieter Hermens is in 1996 een waarneming gedaan van een hol met jongen. Overigens vrijwel maandelijks gehoord of gezien.

Grote lijster

Overige waarnemingen: 12 februari 2006 (1 exemplaar) op de akker bij de manege; 8 juni 2006 (1 exemplaar) op de hangplek in het structuurrijk eikenbos; op 25 november 2006 (1 exemplaar) overvliegend.

Havik

Havikken zijn regelmatig in en om het bos waargenomen. Begin maart 2005 sloeg een vrouwtje een merel midden op het plein van de Boskriek. In het najaar van 2005 is de roep diverse malen gehoord in het bos. In 2006 is de soort waargenomen op 4 januari (roep), 12 april (vrouwtje 2x jagend in de Oudelaan) en op 3 mei (overvliegend vrouwtje). De vele waarnemingen binnen de datumgrenzen duiden op een territorium, mogelijk broedt de soort in de ecologische verbindingszone of in het bosje bij de tennisbaan (ten westen van het Vormersbos). Ook is eenmaal in het zuidoostelijk deel een geplukte houtduif gevonden, waarschijnlijk van een havik.

Heggenmus

Zekere broedvogel, 4 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Houtduif

Zekere broedvogel, 14 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere, ook 's winters in grote groepen (tot enkele tientallen) slapend in het bos.

Huismus

Zekere broedvogel, 2 territoria in 2006, echter langs de rand (huizen).

Kauw

Meerdere waarnemingen in en om het bos, geen broedvogel.

Kneu

Geen territoria vastgesteld. Overige waarnemingen: 22 februari 2006 tijdens inventarisatieronde.

Koekoek

Geen waarnemingen tijdens de broedvogelkartering. Overige waarnemingen: 1996 (Pieter Hermens), 15 mei 2005 en 7 juni 2006. Koekoeken worden 's zomers ook regelmatig gehoord in en langs de ecologische verbindingzone.

Koolmees

Zekere broedvogel, 14 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Matkop

Mogelijke broedvogel, geen territoria vastgesteld. Overige waarnemingen: 8 februari 2006.

Merel

Zekere broedvogel, 20 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Pimpelmees

Zekere broedvogel, 7 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Putter

Enkele waarnemingen rond het Vormersbos, met name langs de Oudelaan (zingend) niet erin.

Roodborst

Zekere broedvogel, 5 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Sijs

Enkele waarnemingen rond het Vormersbos, met name langs de Oudelaan, niet erin.

Spreeuw

Voorkomend bij de huizen, niet vastgesteld als broedvogel. Meerdere waarnemingen.

Staartmees

Waarschijnlijke broedvogel, mogelijk 1 territorium in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Tjiftjaf

Zekere broedvogel, 9 territoria in 2006, met name in het oostelijk deel.

Tuinfluitier

Zekere broedvogel, 1 territorium in 2006 in het open gedeelte van het verrijkt eikenbos.

Turkse tortel

Voorkomend bij de huizen, niet vastgesteld als broedvogel. Meerdere waarnemingen.

Vink

Zekere broedvogel, 5 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Winterkoning

Zekere broedvogel, 13 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Zanglijster

Zekere broedvogel, 3 territoria in 2006. Overige waarnemingen: meerdere.

Zwarte kraai

Geen broedvogel, meerdere waarnemingen in en rond het bos.

Zwartkop

Zekere broedvogel, 8 territoria in 2006, met name in het oostelijk deel van het Vormersbos, langs de randen. Mogelijk zijn er territoria gemist vanwege het vroegtijdig afbreken van de inventarisatie.

4.4 Vleermuiswaarnemingen 2003-2006

Nieuwland Advies (1998) neemt aan dat vier soorten vleermuizen, “Dwergvleermuis”, Rosse vleermuis, Laatvlieger en Gewone grootoortvleermuis het Vormersbos als leef- en foerageergebied gebruiken. Dit is gebaseerd op de Atlas van de Nederlandse Zoogdieren (Broekhuizen et al, 1992), met waarnemingen op 5 km²-niveau, niet op eigen waarnemingen.

Op 8 juni 2005 heb ik een avondronde gemaakt met de batdetector. Twee soorten vleermuizen zijn foeragerend waargenomen: gewone dwergvleermuis op 11 locaties langs het fietspad en ruige dwergvleermuis op 1 locatie (einde eikenlaan t.h.v. de Westerdreef).

In 2006 ben ik 3x met de batdetector in het Vormersbos geweest:

- 20 april 2006, van 21.00-21.45 meer dan 15 gewone dwergvleermuizen, jagend tussen en boven de boomkronen die nog geen blad hadden, vrijwel in het gehele bos;
- 10 juni 2006 gewone dwergvleermuizen, foeragerend langs alle doorgaande paden; éénmaal een ruige dwergvleermuis, wederom aan het einde van de eikenlaan t.h.v. de Westerdreef;
- 13 juni 2006 gewone dwergvleermuizen foeragerend langs alle doorgaande paden.

Op 26 april 2006 nam ik in mijn achtertuin d.w.z. langs Oudelaan 21e straat een foeragerende gewone dwergvleermuis en een foeragerende rosse vleermuis waar.

Er zijn uitsluitend foeragerende vleermuizen in het Vormersbos aangetroffen, d.w.z. geen koloniebomen. Het betreft twee soorten: gewone en ruige dwergvleermuis.

Langs het Wijchens meer zijn de volgende soorten waargenomen in de periode 2003-2006: laatvlieger, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, gewone grootoorvleermuis (5 soorten).

4.5 Overige waarnemingen 2003-2006

Planten

Volgens Nieuwland Advies (1998) komen circa 60 verschillende plantensoorten voor in het Vormersbos. De meeste zijn indicatief voor verstoringssituaties (braam, akkerdistel) of voedselrijke bodems (fluitekruid).

Speenkruid wordt niet genoemd in de soortenlijst, maar bloeit in april/mei volop op 6 locaties volop (gele tapijten). De zoete kers bloeit rond deze tijd ook langs het noord-zuid fietspad naar de Vormerseweg. Gewone kamperfoelie komt tenminste op 2 locaties voor, evenals daslook.

Insecten

2004 Paardenbijter (libel) op hondenuitlaatwei

2004 Meidoornstippelmot in het struweelbos

5 Discussie, conclusies en aanbevelingen

5.1 *Discussie*

Vogels

In totaal zijn met de broedvogelkartering in 2006 territoria van 18 broedvogelsoorten in het Vormersbos vastgesteld. Daarnaast zijn uit meerdere jaren waarnemingen van in totaal 36 vogelsoorten genoteerd in het Vormersbos. De groene specht is als enige rode lijst soort aangetroffen.

Boomklever, boomkruiper en bosuil zijn bewoners van oudere bossen/bomen. Met name de eiken langs de eikenlaan zijn interessante plekken. Geen van deze bomen zal voldoende grote holtes bevatten voor een bosuilennest. Andere opvallende bosbewoners zijn glanskop en havik. De laatste wordt langzaam algemener in de stedelijke leefomgeving.

Figuur 3 geeft een overzicht van alle vastgestelde territoria. Opvallend is dat de grootste dichtheden aanwezig zijn in het eikenbos, het westelijk deel van het struweelbos (inclusief 'poepvrije' speeltuin) en het zuidelijk deel van het verrijkt eikenbos. Met name in het oostelijk deel van het struweelbos (hangplek, Kriekepad) en het noordelijk deel van het verrijkt eikenbos zijn de dichtheden laag.

Mogelijk wordt de lage dichtheid in het deel waar de hangplek ligt door de overmatige verstoring in het broedseizoen. Vele avonden is hier een groep jongeren aanwezig met harde muziek, regelmatig wordt er vuur gemaakt. Overdag is dit een speelplek van kinderen van de Boskriek en uit de buurt. Dit deel van het struweelbos is inmiddels grotendeels minder structuurrijk dan het eikenbos, dat 's zomers op enkele kleine paadjes na vrijwel ontoegankelijk is vanwege de bramengroei.

Figuur 3. Overzicht van alle 120 vastgestelde broedvogelterritoria in 2006.

Het noordelijk deel van het verrijkt eikenbos is veel opener (open gekapt in 2004?). De tuinfluiter heeft hier zijn territorium. Voor de afwisseling in het bos is dit open deel goed. Anderzijds is dit deel van het bos erg vegetatie-arm (weinig ondergroei). Al met al valt het aantal broedvogels en overige soorten niet tegen voor een bosje van 6 ha in stedelijke omgeving.

Vleermuizen

Voorname gewone dwergvleermuizen zijn foeragerend in/boven het bos dan wel vliegend langs de eikenlaan waargenomen. Daarnaast is één waarneming van een ruige dwergvleermuis gedaan. Gewone dwergvleermuizen zijn bewoners van gebouwen; mogelijk zijn er in één van de omliggende wijken één of meer kolonies of verblijfplaatsen. De ruige dwergvleermuis is een boombewoner. Met name langs de eikenlaan staan enkele oudere, dikke bomen met holtes die potentieel als vleermuizenverblijfplaats kunnen dienen.

Reflectie op beheer

Het beheerplan van Nieuwland Advies (1998) heeft in de visie op natuur de aanbeveling een waterbiotoop toe te voegen in het struweelbos; aanleg van een sloot en een poel. Dit aspect van het beheerplan heeft niet de steun van de buurt gekregen. Met name omdat dit deel van het bos veel spelende kinderen trekt, werd gevreesd voor de veiligheid van de kinderen. Dit deel van het beheerplan is dat ook niet uitgevoerd. Ook aan de zuidzijde van het eikenbos (langs de Vormerseweg) zou een natte biotoop ontwikkeld moeten worden volgens het beheerplan. Deze greppel ligt er het gehele jaar echter vrijwel droog bij.

De natte biotoop langs de Vormerseweg zou de basis moeten zijn voor de geplande verbinding met de Balgoijse Wetering. Vooralsnog is van aanleg van deze verbinding geen sprake, mogelijk omdat het tussenliggende land niet in handen van de gemeente is.

Andere aspecten van het beheerplan zijn inmiddels wel zichtbaar. De eikenlaan is sterker geaccentueerd, er is een hondenuitlaatplaats en met name het eikenbos ontwikkelt zich langzaam maar zeker in een minder toegankelijk, meer natuurlijk bos met veel dood hout wat met name gunstig lijkt voor de voorkomende spechten. De plantensoortenrijkdom blijft laag vanwege de dominantie van braam. Het verrijkt eikenbos en het struweelbos lijken eerder achteruit te zijn gegaan; meer verstoring en minder ondergroei.

Een positief aspect is de betrokkenheid van de buurt; de werkgroep Vormersbos zorgt jaarlijks 1 of 2x voor een grote schoonmaak. Helaas is dit hard nodig. De buurt is daarnaast betrokken geweest bij de aanleg van de educatieve schoolroute 't Kriekepad, dat opgenomen is in de leskisten van het Dijkmagazijn. Hiervan maken meerdere scholen uit Wijchen gebruik.

5.2 Conclusies en aanbevelingen

De vogelbevolking van het Vormersbos kent tenminste 18 broedvogelsoorten. In totaal zijn tenminste 36 vogelsoorten waargenomen. Voor de grootte van het bos (6 ha) is dit niet onaardig. Het is mij overigens onbekend in hoeverre de ontwikkeling in het bos qua vegetatie, flora en fauna door de gemeente wordt gemonitord. Ook is er voor zover mij bekend niet eerder een broedvogelkartering in het bos gemaakt. Bij Natuur en Milieu Wijchen was hierover geen informatie bekend. Mogelijk kan de inventarisatie in 2006 als basis dienen en een opvolgende inventarisatie in bijv. 2010 meer inzicht geven in de ontwikkeling van het bos en met name de aanwezige vogelsoorten en -dichtheden.

Op basis van de broedvogelinventarisatie en de overige waarnemingen worden de volgende aanbevelingen gedaan:

1. verplaatsing van de hangplek in het struweelbos naar een locatie buiten het bos (dit is goed voor de fauna en voor de buurt), zodat er minder verstoring is en een structuurrijke vegetatie zich opnieuw kan ontwikkelen;
2. behoud van oude bomen in het bos en toestaan van verdere veroudering; d.w.z. zo min mogelijk uitkap van oudere bomen die geen gevaar voor passerende wandelaars en fietsers vormen; mijn indruk is dat er sinds 2003 toch een aantal oudere bomen met geschikte verblijfplaatsen voor vogels en vleermuizen is verdwenen;
3. pleksgewijs tegengaan van de verbraming in het eikenbos, zodat ook andere struiken en bomen zich kunnen ontwikkelen, zodanig dat de structuur behouden blijft;
4. vierjaarlijkse monitoring van vogels en planten om evaluatie van het bereiken van de doelstellingen mogelijk te maken (niet opgenomen in het beheerplan).

Literatuur

Dijk, A.J. van, 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Nieuwland Advies, 1998. Beheervisie Vormersbos gemeente Wijchen. Natuur en recreatie geven vorm aan het bos. Nieuwland Advies, Wageningen.

Wolters Noordhoff Atlasproducties, 1990. De 'Grote Historische Atlas van Nederland', deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857. Groningen.

Bijlage 1: territoriumkaarten vastgestelde broedvogels

Van de volgende vogelsoorten zijn territoriumkaarten opgenomen (in volgorde):

- boomklever
- boomkruiper
- ekster
- glanskop
- groene specht
- grote bonte specht
- heggenmus
- houtduif
- huismus
- koolmees
- merel
- staartmees
- pimpelmees
- roodborst
- tjiftjaf
- tuinfluiter
- vink
- winterkoning
- zanglijster
- zwartkop